

1739 yılları arasında güneydeki Maratalar'ca yağmalanmış, uzun yıllar Udh ve Ferruhâbâd Navabları arasında el değiştirdikten sonra 1801'de Udh Navabları tarafından İngilizler'e terkedilmiştir. 1857'de İngilizler'e karşı yapılan ayaklanmada Allahâbâd büyük bir katliama sahne olmuştur. Şehir 1947'den önce Hindistan Millî Hareketi'nin merkezi ve Nehru ailesinin yurdu, 1901'den 1949'a kadar da bulunduğu eyaletin başşehri idi.

Allahâbâd'da pek çok müslüman âlim, edip ve mutasavvıf yetişmiştir. Bunlardan Şeyh Muhammed Eflal İlahâbâdî (ö. 1713) ve Mevlânâ Gayrûddin Muhammed İlahâbâdî (ö. 1827) sayılabilir. 1887'de kurulan Allahâbâd Üniversitesi temel öğretim birimleri ve birçok enstitüleriyle 10.000 civarında öğrenciyi hizmet etmektedir. Şehir genelde bir eğitim, idare ve hukuk merkezidir.

Allahâbâd mimari ve eski eserler bakımından pek zengin sayılmaz. Ekber'in yaptırdığı hisardan pek az kalıntı bulunmaktadır. Yaklaşık milattan önce 247'de ölen İmparator Asuka'nın yaptırdığı 10 m. yüksekliğindeki kitâbeli sütunda daha sonraki birçok hükümdarın da kitâbeleri yer almaktadır. Halen mevcut, fakat artık iyice harap olmuş Huldâbâd Sarayı'nın kuzeyine doğru uzanan ve İran-Timur bahçe geleneğine göre inşa edilmiş olan Hüsrev Bağ adlı bahçede annesi, kız kardeşi ve kimliği bilinmeyen dördüncü bir kişinin türbesiyle bir-

likte Cihangir'in oğlu Hüsrev'in türbeleri bulunmaktadır. Bu dört türbe Ortaçağ Hindistan mimarisinin başlıca örneklerindedir. Hükümet binası, Anglikan ve Romen katedralleri, Cuma Camii, İngiliz genel valisi hâtırına XIX. yüzyılda yapılmış olan Mayo Hall adlı bina ile müze şehrin belli başlı yapıları arasındadır. Bugünkü şehir esas itibarıyla demiryolu tarafından ikiye bölünmüştür. Kuzeye doğru askerî iskân bölgesi ile iş ve idare merkezi, güneye doğru ise şehrin esas yerleşim alanları uzanır.

Daha çok bir pamuk ve şeker merkezi olan Allahâbâd'da 1958'den beri bilhassa Yamuna'nın güneyinde bir sanayileşme görülmektedir. Şehirde demir kütüğü ve gıda ürünleri üretimi ile konservecilik yapılmaktadır. Nüfusu 1981'de % 30'u müslüman olmak üzere yaklaşık 616.051 kişi idi.

BİBLİYOGRAFYA :

J. B. Tavernier, *Travels in India*, Lahor 1976, I, 116; R. Nath, *History of Mughal Architecture*, New Delhi 1985, II, 276-277; S. Israel — B. Grewal, *India*, Singapore 1985, s. 112; "Allahâbâd", *EAm*, I, 586; "Allahâbâd", *İA*, I, 375; Nurul Hasan, "Allahâbâd", *EI²* (İng.), I, 417-418; Mohammed Naseer Khan, "Allahabad", *EBr*, I, 640; W. Crooke, "Allahâbâd", *ERE*, I, 327; Z. A. Desai, "Allahabad", *EIr*, I, 889-890.

KUDRET BÜYÜKÇÖŞKUN

ALLAHSIZLIK

(bk. İLHÂD).

ALLAHÜEKBER

(bk. TEKBİR).

ALLAHÜMME

(اللهُمَّ)

"Allahım!" mânasına gelen
Arapça bir dua sözü.

Hem Câhiliye döneminde hem de İslâmî devirde kullanılan bu duaya başlama sözünün aslı "yâ Allah" olup çok kullanıldığı için nida harfi olan "yâ" hafzedilmiş, buna karşılık kelimenin sonuna şeddeli bir "mim" getirilmiştir. Bu sözün kısaltılarak kullanılan "lâhümme" şekline de rastlanır. Kur'ân-ı Kerim'de (bk. Âl-i İmrân 3/26; el-Mâide 5/114; el-Enfâl 8/32; Yûnus 10/10; ez-Zümer 39/46) ve hadislerde de (bk. Wensinck, *Mu'cem*, "Allahümme" md.) geçen bu kelime genellikle üç şekilde kullanılır. Bunlardan en yaygın olanı, dua esnasında kulun Al-

lah'a yakarışını ifade etmek üzere "Allahım!" anlamında nida maksadıyla kullanılır. Bir soruya verilen cevabın doğruluğu konusunda muhatabı ikna etmek ve buna Allah'ı şahit tuttuğunu göstermek için pekiştirme edatı olarak "allahümme neam" veya "allahümme lâ" şeklinde söylendiği gibi, bir şeyin pek nâdir meydana geldiğini belirtmek için istisna edatı olan "illâ" ile "allahümme illâ..." tarzında da kullanılır.

Her ne kadar F. Buhl, ilk defa Ümeyye b. Ebû's-Salt tarafından muahedelerin başında kullanıldığı rivayet edilen (bk. Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, III, 187) "Bismikellahümme" tabirinin yerine, Hz. Peygamber'in Câhiliye döneminden kalmış bir söz olması dolayısıyla başka tabirler koyduğunu iddia etmişse de (bk. *İA*, I, 375) bu iddia yanlıştır. Çünkü Hz. Peygamber sırf Câhiliye geleneğine karşı çıkmak düşüncesiyle bunu terketmiş değildir. Bu tabirin yerine "Bismillâh irrahmânirrahîm" cümlesini kullanmasının asıl sebebi, Kur'ân-ı Kerim sürelerinin bu cümle ile başlamasıdır. Bunun için Kur'ân-ı Kerim kıraatine besmeleden başka bir sözle başlamaya izin verilmemiş, ayrıca müslümanların her hâyrlı işe besmele ile başlamaları tavsiye edilmiştir. Fakat bu husus, "Bismikellahümme" tabirinin nâdiren de olsa kullanılmasının menedildiğine delil teşkil etmez. Nitekim Hz. Peygamber Kureyş ile yaptığı Hudeybiye Antlaşması'na, "Bismillâh irrahmânirrahîm" diye başlanmasını Kureyş temsilcisinin kabul etmemesi üzerine "Bismikellahümme" sözünün yazılmasını emretmiştir (bk. İbn Hişâm, III, 317).

İbrânîce'de de buna benzer bir terkip bulunmaktadır. Yahudiler Allah'a şirk koşup birçok ilâha taptıkları dönemde bu kelimeyi, taptıkları ilâhları toptan ifade etmek üzere çoğul olarak kullanıyor ve "elohîm" diyorlardı. Elohîm kelimesini Hz. Mûsâ'dan sonra da Allah hakkında kullanmaya devam ettiler.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Ârab, "elh" md.; Wensinck, *Mu'cem*, "Allahümme" md.; İbn Hişâm, *es-Sire*, III, 317; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 124; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, Kahire 1927, III, 187; Aynî, *Umdetü'l-kârt*, Kahire 1392/1972, I, 396; Şevkânî, *Fethü'l-kadîr*, Kahire 1383/1964, I, 329; Muhammed Altıncı, *Mu'cemü'l-edeâtü'n-naħviyye*, Dimaşk 1979, s. 21; F. Buhl, "Allahümme", *İA*, I, 375-376; a.mlf., "Allahümme", *DMİ*, II, 592; a.mlf., "Allahümme", *EI²* (İng.), I, 418; Ferid Vecdi, *DM*, I, 481; *UDMİ*, III, 187-188.

FUAT GÜNEL

Allahâbâd

